

ความเสมอภาคทางการศึกษาในการพัฒนาโรงเรียนเรียนรวม*

EDUCATIONAL EQUITY IN THE DEVELOPMENT OF INCLUSIVE SCHOOLS

พรรณรอง ฐิติพรวนิช, รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ*

Pannarong Titipornwanich, Rungchatchadaporn Vehachart*

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา ประเทศไทย

Faculty of Education, Thaksin University, Songkhla, Thailand

*Corresponding author E-mail: pannarong.ra@skru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันของยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเรียนรวม และ 2) ศึกษาสภาพพึงประสงค์ของยุทธศาสตร์ดังกล่าวเพื่อเสริมสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารจากวิทยานิพนธ์ บทความวิจัย รายงานเชิงนโยบาย และเอกสารวิชาการที่เผยแพร่ในประเทศไทย ระหว่างปีพ.ศ. 2561 - 2567 โดยคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงตามเกณฑ์ความเกี่ยวข้อง ความน่าเชื่อถือ และความทันสมัย เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสาร ซึ่งพัฒนาขึ้นจากกรอบแนวคิดการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม และผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันอยู่ในระยะ “ก่อตัวและกระจายตัว” โดยพบช่องว่างเชิงระบบ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านนโยบายและการบริหารจัดการ ด้านการพัฒนาศักยภาพครู ด้านการจัดการเรียนรู้และสิ่งแวดล้อม และด้านการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง ทำให้โรงเรียนจำนวนมากยังไม่สามารถตอบสนองต่อความแตกต่างของผู้เรียนได้อย่างทั่วถึง 2) สภาพพึงประสงค์มุ่งสู่ “การบูรณาการเชิงระบบ” ผ่านการจัดทำแผนยุทธศาสตร์เฉพาะด้าน การพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง การประยุกต์ใช้แนวคิด Universal Design for Learning (UDL) การจัดสิ่งแวดล้อมที่เข้าถึงได้ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมืออย่างยั่งยืนระหว่างครอบครัว ชุมชน และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ข้อค้นพบชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการยกระดับกลไกเชิงยุทธศาสตร์ให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG4) เพื่อรับประกันโอกาสและคุณภาพการศึกษาที่เท่าเทียมอย่างแท้จริง ทั้งนี้ โมเดลที่พัฒนาขึ้นจากผลการสังเคราะห์สามารถใช้เป็นกรอบเชิงหลักฐานสำหรับกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติในการพัฒนาโรงเรียนเรียนรวมของประเทศไทย รวมทั้งเป็นต้นแบบให้ประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ ที่มุ่งส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษาอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: โรงเรียนเรียนรวม, ความเสมอภาคทางการศึกษา, การจัดการศึกษาแบบเรียนรวม

Abstract

This qualitative research aimed to 1) Investigate the current conditions of strategies for developing inclusive schools, and 2) Explore the desired conditions of such strategies to promote educational equity. The study employed document analysis using theses, research articles, policy reports, and academic papers on inclusive education published in Thailand between 2018 and 2024. Documents were purposively selected based on relevance, reliability, and timeliness. The research

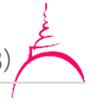
instrument was a document analysis record form, developed from the conceptual framework of inclusive education management, and validated for content accuracy by three experts. The findings revealed that 1) The current condition of inclusive school development strategies is in the “emerging and expanding stage,” characterized by four systemic gaps: policy and administration, teacher competency development, learning management and learning environment, and stakeholder participation. These gaps result in many schools being unable to effectively address learners’ diverse needs. 2) The desired condition aims toward “systemic integration” through the establishment of specific strategic plans, continuous teacher professional development, the application of Universal Design for Learning (UDL), the creation of accessible learning environments, and the promotion of sustainable partnerships among families, communities, and relevant sectors. The findings emphasize the necessity to strengthen strategic mechanisms consistent with Sustainable Development Goal 4 (SDG4) to ensure inclusive and equitable quality education for all learners. The proposed model derived from this synthesis can serve as an evidence-based framework for policy formulation and practical guidelines for developing inclusive schools in Thailand. Moreover, it can serve as a reference for other developing countries seeking to enhance educational equity through inclusive school development strategies.

Keywords: Inclusive Schools, Educational Equity, Inclusive Education

บทนำ

การศึกษาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่ได้รับการยอมรับในระดับสากลว่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการสร้างความเสมอภาคทางสังคม แนวคิด Education for All ได้รับการผลักดันอย่างต่อเนื่องโดยองค์การยูเนสโก (UNESCO, 2005); (UNESCO, 2017) และสะท้อนอยู่ในเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนข้อที่ 4 (SDG 4) ที่มุ่งให้ทุกคนเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียม โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง (OECD, 2024); (World Bank, 2020) ทั้งนี้ การพัฒนา Index for Inclusion เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการปรับโรงเรียนให้รองรับความหลากหลายของผู้เรียนถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญ (Booth, T. & Ainscow, M., 2011) นอกจากนี้ รายงาน Education at a Glance 2024 ของ OECD เน้นว่าแม้ว่าหลายประเทศจะปรับปรุงการเข้าถึงการศึกษาได้ดีขึ้น แต่ช่องว่างเชิงผลลัพธ์ยังคงอยู่ระหว่างกลุ่มผู้เรียนตามสถานะทางเศรษฐกิจและภูมิภาค (OECD, 2024)

สำหรับประเทศไทย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 54 กำหนดให้รัฐจัดการศึกษาโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายและต้องมีคุณภาพ (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2560) ขณะที่พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 รับรองสิทธิของบุคคลที่มีความบกพร่องให้ได้รับการศึกษาและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสม (พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551, 2551) นอกจากนี้ แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ยังได้กำหนดเป้าหมายในการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาอย่างชัดเจน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ทั้งนี้ “โรงเรียนเรียนรวม” หมายถึง โรงเรียนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคน โดยเฉพาะผู้ที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ได้เรียนร่วมกับเพื่อนทั่วไปในชั้นเรียนปกติ ภายใต้การจัดการเรียนการสอนที่ปรับให้สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล (Booth, T. & Ainscow, M., 2011); (UNESCO, 2017) ซึ่งสะท้อนว่า การจัดการเรียนรวม (Inclusive Education) เป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการขับเคลื่อนความเสมอภาคทางการศึกษา

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยในประเทศไทยหลายฉบับชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดของการจัดการเรียนรวม เช่น การขาดบุคลากรเฉพาะทาง งบประมาณที่ไม่เพียงพอ และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และชุมชนที่ยังไม่เข้มแข็ง (จิตรพร แก้วพรม และศันสนีย์ จะสุวรรณ์, 2564ก); (อรัญญา แสนสีแก้ว, 2566) สอดคล้องกับการศึกษาของ ภาวณี เหมียโก และธรินธร นามวรรณ ที่พบว่า โรงเรียนเรียนรวมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังมีความเหลื่อมล้ำ ด้านทรัพยากร (ภาวณี เหมียโก และธรินธร นามวรรณ, 2563) ขณะที่งานของ สุณิสสา สุกุลเกื้อกุล และคณะ ในจังหวัดน่าน ระบุว่าปัญหาด้านวิชาการและสิ่งแวดล้อมเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาโรงเรียนเรียนรวม (สุณิสสา สุกุลเกื้อกุล และคณะ, 2563) เช่นเดียวกับ แวตตา ไชยพันธ์ และคณะ ที่เสนอโมเดลการจัดการศึกษาที่เน้น การมีส่วนร่วมและการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ (แวตตา ไชยพันธ์ และคณะ, 2565) ในต่างประเทศ พบว่า การจัดการเรียนรวมมีพัฒนาการหลากหลายแนวทาง เช่น การสร้างการมีส่วนร่วมในชั้นเรียนผ่านแนวคิดการสอน แบบเรียนรวม (inclusive pedagogy) (Florian, L. & Black-Hawkins, K., 2011) การวิเคราะห์ความท้าทายเชิงนโยบายด้านการจัดการศึกษา (Norwich, B., 2014) การพัฒนารูปแบบโรงเรียนเรียนรวมที่เหมาะสมกับบริบท ของไทย (Vorapanya, S., 2008) และการสำรวจมุมมองของครูไทยต่อการใช้หลักฐานเชิงประจักษ์เพื่อสนับสนุน การเรียนรวมในระดับปฐมวัย (Agbenyega, J. S. & Klibthong, S., 2022)

จากหลักฐานดังกล่าว แม้นโยบายและกฎหมายของไทยจะสนับสนุนความเสมอภาคทางการศึกษาแต่ในทางปฏิบัติยังปรากฏ “ช่องว่างเชิงระบบ” ทั้งด้านบุคลากร ทรัพยากร และกลไกการสนับสนุน ดังนั้น การศึกษา สภาปัจจุบันและสภาพพึงประสงค์ของยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเรียนรวมจึงมีความจำเป็นเพื่อสร้างฐานข้อมูล เชิงประจักษ์สำหรับการกำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติที่ตอบสนองต่อความหลากหลายของผู้เรียน และ นำไปสู่ระบบการศึกษาที่เท่าเทียมและยั่งยืนในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเรียนรวม
2. เพื่อศึกษาสภาพพึงประสงค์ของยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเรียนรวม เพื่อส่งเสริมความเสมอภาค

ทางการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) เพื่อศึกษา สภาปัจจุบันและสภาพพึงประสงค์ของยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเรียนรวมสู่ความเสมอภาคทางการศึกษา

แหล่งข้อมูลและการคัดเลือกเอกสาร

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม ความเสมอภาคทางการศึกษา และยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเรียนรวม ซึ่งเผยแพร่ในประเทศไทยระหว่าง ปีพ.ศ. 2561 - 2567 โดยคัดเลือกเอกสารจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ได้แก่ วิทยานิพนธ์ บทความวิจัย รายงาน นโยบาย และเอกสารทางการศึกษา

การคัดเลือกใช้วิธีการแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาตามเกณฑ์ ดังนี้

1. ความเกี่ยวข้อง ต้องสอดคล้องกับประเด็นการพัฒนาโรงเรียนเรียนรวมและความเสมอภาคทางการศึกษา
2. ความน่าเชื่อถือ ต้องมาจากสถาบันการศึกษา หน่วยงานด้านการศึกษา หรือวารสารวิชาการที่ได้รับการยอมรับ

การยอมรับ

3. ช่วงเวลา ต้องอยู่ระหว่าง พ.ศ. 2561 - 2567 เพื่อสะท้อนความทันสมัยของข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบบันทึกข้อมูลจากเอกสาร (Document Analysis Form) ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาขึ้น โดยอ้างอิงจากกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมและความเสมอภาคทางการศึกษา โดยแบ่งหมวดหมู่การวิเคราะห์ออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่

1. สภาพปัจจุบันของยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเรียนรวม
2. สภาพพึงประสงค์ของยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเรียนรวม

เครื่องมือนี้ได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหาร การศึกษาและการวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 3 คน เพื่อยืนยันความเหมาะสมและความครอบคลุมของเนื้อหาที่ใช้ในการวิเคราะห์ ผลการตรวจสอบ พบว่า มีค่า ดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหา (IOC) อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด (≥ 0.50) แสดงว่าเครื่องมือมีความถูกต้อง ครอบคลุม และสามารถนำไปใช้ในการวิจัยได้อย่างน่าเชื่อถือ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

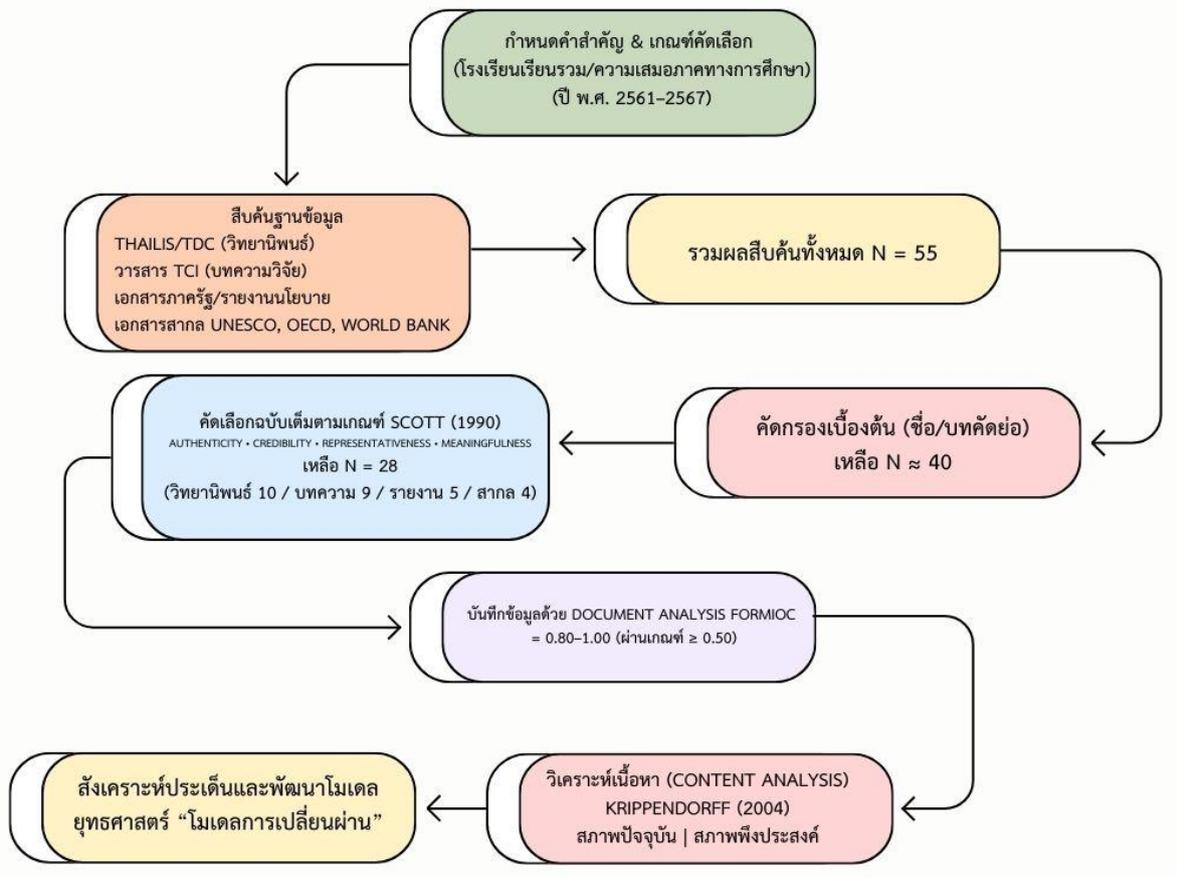
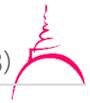
ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม ความเสมอภาคทางการศึกษา และยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเรียนรวม โดยคัดเลือกจากแหล่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ ได้แก่

1. ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทย (ThaiLIS/TDC: Thai Digital Collection)
2. วารสารวิชาการที่อยู่ในฐานข้อมูล TCI
3. เอกสารของหน่วยงานภาครัฐด้านการศึกษาพิเศษ
4. รายงานวิจัยและเอกสารเชิงนโยบายขององค์กรด้านการศึกษา

เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ ผู้วิจัยจึงใช้เกณฑ์การประเมินคุณภาพเอกสาร (Scott, J., 1990) โดยพิจารณา 4 ด้าน ได้แก่

1. ความแท้จริง (Authenticity) เอกสารต้องมีแหล่งที่มาและผู้จัดทำชัดเจน
2. ความน่าเชื่อถือ (Credibility) เนื้อหาต้องถูกต้องและไม่บิดเบือนข้อเท็จจริง
3. ความเป็นตัวแทน (Representativeness) สะท้อนภาพรวมของประเด็นวิจัยได้ครบถ้วน
4. ความหมาย (Meaningfulness) เนื้อหามีความหมายและสัมพันธ์กับบริบทการศึกษา

การประเมินตามเกณฑ์ดังกล่าวช่วยให้การคัดเลือกและการวิเคราะห์ข้อมูลมีความเป็นระบบและเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย ในการค้นหาและคัดเลือกเอกสาร ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารทั้งหมด 55 รายการ และหลังการคัดกรองตามเกณฑ์เหลือเอกสารที่ใช้ในการวิเคราะห์ จำนวน 28 ฉบับ แบ่งเป็นวิทยานิพนธ์ 10 ฉบับ บทความวิจัย 9 บทความ รายงานเชิงนโยบายและกฎหมาย 5 ฉบับ และเอกสาร/รายงานสากล 4 ฉบับ โดยเอกสารทั้งหมดมาจากฐานข้อมูลและแหล่งที่เชื่อถือได้ เช่น ThaiLIS/TDC, วารสาร TCI, รายงานของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา และเอกสารจากองค์กรระหว่างประเทศ ได้แก่ UNESCO, OECD และ World Bank ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดทำแผนผัง (Flowchart) เพื่อนำเสนอขั้นตอนการดำเนินการตั้งแต่การระบุค่าสำคัญ การค้นหาเอกสาร การคัดกรองตามเกณฑ์คุณภาพ ไปจนถึงการวิเคราะห์เนื้อหาและสังเคราะห์ผลการวิจัย เพื่อเพิ่มความโปร่งใสและตรวจสอบได้

ภาพที่ 1 แผนผังกระบวนการคัดเลือกและวิเคราะห์เอกสารวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลจากแบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสารถูกนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) (Krippendorff, K., 2004) โดยดำเนินการเป็นลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. อ่านและสกัดข้อมูลสำคัญจากเอกสาร เพื่อลงบันทึกในแบบฟอร์มการวิเคราะห์
2. จัดกลุ่มข้อมูลตามหมวดหมู่ที่กำหนด ได้แก่ สภาพปัจจุบัน และสภาพพึงประสงค์ของยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเรียนรวม
3. สังเคราะห์ประเด็นจากเอกสารแต่ละฉบับ เพื่อระบุแนวโน้ม แนวคิดหลัก และประเด็นที่ปรากฏซ้ำ
4. สรุปผลเชิงประเด็น เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย และเชื่อมโยงไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเรียนรวม

การวิเคราะห์ครั้งนี้ตั้งอยู่บนกรอบแนวคิดการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม (Inclusive Education) ซึ่งมุ่งเน้นการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมสำหรับผู้เรียนทุกคน โดยเฉพาะผู้ที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ สอดคล้องกับแนวทางของ (UNESCO, 2017) และนโยบายภาครัฐ เช่น พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

การตรวจสอบคุณภาพข้อมูล

เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือของข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การตรวจสอบคุณภาพข้อมูลที่เสนอโดย (Lincoln, Y. S. & Guba, E. G., 1985) ซึ่งประกอบด้วย 4 ประการ ได้แก่

1. ความเชื่อถือได้ (Credibility) ผู้วิจัยใช้วิธี triangulation โดยเปรียบเทียบและตรวจสอบข้อมูลจากเอกสารหลายประเภท เช่น วิทยานิพนธ์ บทความวิจัย และรายงานเชิงนโยบาย เพื่อลดความเอนเอียงและเพิ่มความแม่นยำของข้อมูล

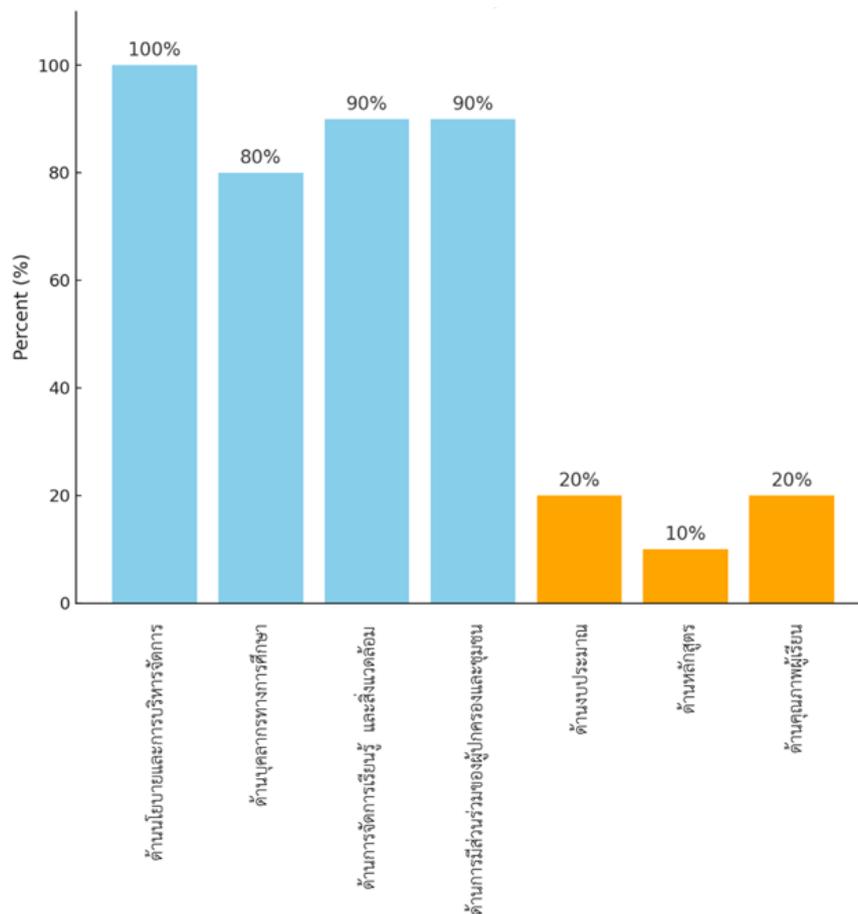
2. ความพึ่งพาได้ (Dependability) ผู้วิจัยบันทึกขั้นตอนการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษาและการวิจัยเชิงคุณภาพ ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างกระบวนการและผลการวิเคราะห์

3. ความยืนยันได้ (Confirmability) ผู้วิจัยจัดทำบันทึกการวิเคราะห์ (audit trail) และเก็บรักษาหลักฐานการสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ว่าผลการวิจัยมีที่มาอย่างชัดเจน และไม่ขึ้นอยู่กับความคิดเห็นส่วนบุคคลของผู้วิจัยเพียงลำพัง

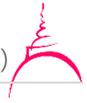
4. การถ่ายโอนผลได้ (Transferability) ผู้วิจัยรายงานขั้นตอนการเก็บข้อมูล วิธีการวิเคราะห์ และผลการวิจัยอย่างละเอียด เพื่อให้ผู้อ่านหรือผู้วิจัยในอนาคตสามารถประยุกต์ใช้แนวทางการวิจัยนี้กับบริบทอื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงได้

ผลการวิจัย

จากการสังเคราะห์เอกสารวิชาการ พบว่า องค์ประกอบของยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเรียนรวมสามารถจำแนกออกเป็น 4 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านนโยบายและการบริหารจัดการ ด้านบุคลากรทางการศึกษา ด้านการจัดการเรียนรู้ และสิ่งแวดล้อม และด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ประกอบ Bar Chart Synthesis ของยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเรียนรวม

องค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน ได้ถูกนำมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ผลการวิจัย เพื่อจำแนกและอธิบาย ทั้ง สภาพปัจจุบัน และ สภาพพึงประสงค์ ของยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเรียนรวมในประเทศไทย โดยผลการวิเคราะห์จากเอกสารที่ครอบคลุมวิทยานิพนธ์ บทความวิจัย รายงานเชิงนโยบาย และเอกสารทางวิชาการ พบว่า สภาพปัจจุบันของการพัฒนายุทธศาสตร์ยังคงอยู่ในระยะ “emerging and fragmented implementation” ซึ่งสามารถอธิบายได้ตาม 4 องค์ประกอบหลัก ดังนี้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 สภาพปัจจุบันของยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเรียนรวม

ด้านนโยบายและการบริหารจัดการ

จุดแข็ง ประเทศไทยมีกรอบกฎหมายและนโยบายสนับสนุนที่ชัดเจน อาทิ พระราชบัญญัติการจัดการศึกษา สำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ซึ่งกำหนดเป้าหมายด้านความเสมอภาคทางการศึกษาเป็นยุทธศาสตร์สำคัญ

ช่องว่าง การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในระดับสถานศึกษายังขาดความชัดเจน โรงเรียนจำนวนมากยังมิได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์เฉพาะด้าน อีกทั้งยังประสบข้อจำกัดด้านทรัพยากรและงบประมาณ ส่งผลให้ไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง

ด้านบุคลากรทางการศึกษา

สมรรถนะ ครูผู้สอนทั่วไปยังขาดทักษะและความมั่นใจในการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ โดยเฉพาะด้านการจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) การเลือกใช้สื่อที่เหมาะสม และการวัดผล ประเมินผลที่หลากหลาย

การกระจายตัว บุคลากรเฉพาะทาง เช่น ครูการศึกษาพิเศษและครูพี่เลี้ยง มีจำนวนจำกัดและกระจุกตัว อยู่ในเขตเมือง โรงเรียนในพื้นที่ชนบทและโรงเรียนขนาดเล็กยังประสบปัญหาการขาดแคลนบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

ด้านการจัดการเรียนรู้และสิ่งแวดล้อม

ความพร้อม การจัดการเรียนรู้ส่วนใหญ่ยังคงยึดหลักสูตรแกนกลางในลักษณะ “เหมารวม” มิได้ตอบสนอง ความแตกต่างระหว่างผู้เรียนอย่างแท้จริง

การเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวกทางกายภาพ เช่น อาคารเรียน ห้องน้ำ ทางลาด และสื่อการเรียนรู้ สำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ยังมีไม่เพียงพอและไม่ทั่วถึง

ด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน

รูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนยังขาดความเป็นระบบ และโรงเรียนจำนวนมากยังไม่มีรูปแบบ ความร่วมมือที่ชัดเจนกับหน่วยงานท้องถิ่น

ความต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนเกิดขึ้นอย่างไม่ต่อเนื่อง อีกทั้งผู้ปกครองบางส่วน ยังมีความกังวลเกี่ยวกับการจัดการเรียนรวม ส่งผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอน

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 สภาพพึงประสงค์ของยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเรียนรวม

ด้านนโยบายและการบริหารจัดการ

แนวปฏิบัติที่พึงประสงค์ สถานศึกษาควรจัดทำแผนยุทธศาสตร์เฉพาะด้านการเรียนรวมที่สอดคล้องกับ นโยบายระดับชาติ และบูรณาการเข้ากับแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาอย่างเหมาะสม โดยมุ่งเน้นการจัดสรร ทรัพยากรตามความต้องการจำเป็นของผู้เรียน พร้อมมีระบบติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

ตัวชี้วัดความก้าวหน้า (KPIs) ร้อยละ 80 ของสถานศึกษามีแผนยุทธศาสตร์เฉพาะด้านการเรียนรวม/ ร้อยละ 70 ของสถานศึกษามีระบบติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน

ด้านบุคลากรทางการศึกษา

แนวปฏิบัติที่พึงประสงค์ มีการพัฒนาครูผู้สอนให้มีความรู้และทักษะด้านการจัดการเรียนรู้แบบเรียนรวมอย่างครอบคลุม ทั้งการจัดทำ IEP การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และการประเมินผลเฉพาะบุคคล ตลอดจนการจัดสรรบุคลากรสนับสนุน เช่น ครูพี่เลี้ยง และครูการศึกษาพิเศษ ให้เพียงพอ

ตัวชี้วัดความก้าวหน้า (KPIs) ร้อยละ 70 ของครูผู้สอนผ่านการอบรมด้านการเรียนรวม / อัตราส่วนครูพี่เลี้ยงต่อผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษไม่เกิน 1:5

ด้านการจัดการเรียนรู้และสิ่งแวดล้อม

แนวปฏิบัติที่พึงประสงค์ สถานศึกษาควรจัดการเรียนรู้โดยยึดแนวคิด Universal Design for Learning (UDL) และสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น การปรับปรุงอาคารเรียน ทางลาด และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ รวมถึงการใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้

ตัวชี้วัดความก้าวหน้า (KPIs) ร้อยละ 75 ของสถานศึกษามีสิ่งอำนวยความสะดวกตามมาตรฐาน/ร้อยละ 60 ของชั้นเรียนจัดการเรียนรู้โดยอิง UDL

ด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน

แนวปฏิบัติที่พึงประสงค์ โรงเรียนควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เป็นระบบกับผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานท้องถิ่น โดยจัดประชุมหรือกิจกรรมเชิงปฏิบัติการร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสะท้อนข้อเสนอแนะและความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ตัวชี้วัดความก้าวหน้า (KPIs) ร้อยละ 70 ของผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรวม/ร้อยละ 50 ของสถานศึกษามีบันทึกความร่วมมือ (MOU) กับหน่วยงานท้องถิ่นหรือองค์กรภายนอก

อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ที่ 1 สภาพปัจจุบันของยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเรียนรวม

จากผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเรียนรวมในประเทศไทยยังอยู่ในระยะ “ก่อตัวและกระจายตัว” สะท้อนให้เห็นถึง “ช่องว่างเชิงระบบ” ที่สำคัญใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านนโยบายและการบริหารจัดการ 2) ด้านบุคลากรทางการศึกษา 3) ด้านการจัดการเรียนรู้และสิ่งแวดล้อม และ 4) ด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน

ด้านนโยบายและการบริหารจัดการ แม้ประเทศไทยจะมีนโยบายการศึกษาที่มุ่งความเสมอภาค เช่น แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) และกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แต่การถ่ายทอดสู่การปฏิบัติยังไม่ทั่วถึง โรงเรียนจำนวนมากขาดแผนยุทธศาสตร์เฉพาะด้านการเรียนรวม และการบริหารยังไม่ใช้ข้อมูลเชิงหลักฐาน (Evidence-Based Planning) อย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับ OECD ที่ระบุว่า ระบบการศึกษาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยังขาด “policy coherence and implementation consistency” ด้านการเรียนรวม และยังไม่มีการ “equity monitoring framework” ที่ชัดเจนในระดับโรงเรียน (OECD, 2024)

ผลการศึกษาที่สอดคล้องกับ Norwich, B., ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์ ที่เสนอให้การบริหารเชิงยุทธศาสตร์ต้องเชื่อมโยงกับบริบทท้องถิ่น มีระบบติดตามและประเมินผลเชิงหลักฐาน และผู้นำทางวิชาการต้องทำหน้าที่เป็น “change agent” ในการขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ (Norwich, B., 2014); (ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์, 2565)

ด้านบุคลากรทางการศึกษา ครูทั่วไปยังขาดความมั่นใจและทักษะในการออกแบบแผนการเรียนรู้เฉพาะบุคคล (IEP) และการใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ ขณะที่ครูการศึกษาพิเศษและครูพี่เลี้ยงมีจำนวนจำกัด ไม่เพียงพอต่อความต้องการ สภาพพึงประสงค์จึงเสนอให้มีการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่องในลักษณะเชิงปฏิบัติการ

และการประเมินสมรรถนะเป็นระยะ (สุนิสา สกกุลเกื้อกุล และคณะ, 2563); (จิตราพร แก้วพรม และคันสนีย์ จะสุวรรณ์, 2564) UNESCO ที่ระบุว่าประเทศกำลังพัฒนาร้อยละ 60 ยังขาด “inclusive teaching competencies” ในระดับปฏิบัติ (UNESCO, 2023) ผลนี้สอดคล้องกับ Agbenyega, J. S. & Klibthong, S. ที่ศึกษามุมมองของครูไทย พบว่า ครูยังขาดการใช้หลักฐานเชิงประจักษ์เพื่อออกแบบการสอน (Agbenyega, J. S. & Klibthong, S., 2022) รวมถึง Florian, L. & Black-Hawkins, K. ที่เสนอแนวคิด inclusive pedagogy ว่าการพัฒนาครูต้องเน้นการสร้าง การมีส่วนร่วมของผู้เรียนทุกกลุ่ม (Florian, L. & Black-Hawkins, K., 2011)

ด้านการจัดการเรียนรู้และสิ่งแวดล้อม โรงเรียนจำนวนมากยังไม่สามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ตอบสนองความแตกต่างของผู้เรียนรายบุคคลได้ อีกทั้งโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ห้องเรียน ทางลาด ห้องน้ำ และ เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ ยังไม่เอื้อต่อการเข้าถึง UNICEF ระบุว่ากว่าร้อยละ 40 ของโรงเรียนในภูมิภาคเอเชีย ยังไม่สามารถจัดสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานสำหรับผู้เรียนพิการได้ครบถ้วน (UNICEF, 2024) สภาพพึงประสงค์ จึงเสนอให้ประยุกต์ใช้แนวคิด Universal Design for Learning (UDL) เพื่อสร้าง “accessible and flexible learning environments” ตามแนวทาง (UNESCO, 2023) และ Vorapanya, S. ที่ชี้ว่าการเรียนรวมต้องอาศัย การออกแบบหลักสูตรและพื้นที่ที่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นและมาตรฐานสากลควบคู่กัน (Vorapanya, S., 2008)

ด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน แม้นโยบายของรัฐจะสนับสนุนการมีส่วนร่วม แต่ในทางปฏิบัติ ยังไม่ต่อเนื่องและขาดระบบ ผู้ปกครองบางส่วนยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับแนวคิดเรียนรวม ผลนี้สอดคล้อง กับ แววดา ไชยพันธ์ และคณะ และรายงาน UNESCO-UNICEF ที่ระบุว่า “family engagement and local partnership” เป็นปัจจัยสำคัญในการลดช่องว่างทางการเรียนรู้ของเด็กพิการและเด็กด้อยโอกาส (แววดา ไชยพันธ์ และคณะ, 2565); (UNESCO-UNICEF, 2023) สภาพพึงประสงค์ในงานวิจัยนี้จึงเสนอให้สร้างเครือข่ายความร่วมมือ ระหว่างโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน เพื่อมีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผน การติดตามผล ไปจนถึงการร่วมจัดทำ IEP ตามเจตนารมณ์ของ (พระราชบัญญัติกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา พ.ศ. 2561, 2561)

วัตถุประสงค์ที่ 2 สภาพพึงประสงค์ของยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเรียนรวม

จากการวิเคราะห์สังเคราะห์เอกสาร พบว่า แนวโน้มการพัฒนาโรงเรียนเรียนรวมควรมุ่งสู่ “การบูรณาการ เชิงระบบ (Systemic Integration)” โดยมีองค์ประกอบหลัก 4 ประการ คือ

ด้านนโยบายและการบริหารจัดการ เน้นยุทธศาสตร์เชิงนโยบายที่สอดคล้องกับเป้าหมาย SDG4 และ กรอบ OECD Learning Compass 2030 เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาที่ยั่งยืนและเท่าเทียม สร้างระบบบริหารจัดการที่มีความโปร่งใส ใช้ข้อมูลเชิงหลักฐานในการวางแผนและตัดสินใจ และมีระบบติดตามประเมินผลที่ต่อเนื่อง (OECD, 2024); (OECD, 2024)

ด้านบุคลากรทางการศึกษา มุ่งพัฒนาครูและผู้นำทางการศึกษาตามแนวทาง (OECD, 2024) ที่เน้น “Leadership for Inclusion” สร้างระบบพัฒนาวิชาชีพแบบ Competency-Based Professional Learning และ การเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้ครูทุกคนมีสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความแตกต่างของผู้เรียน

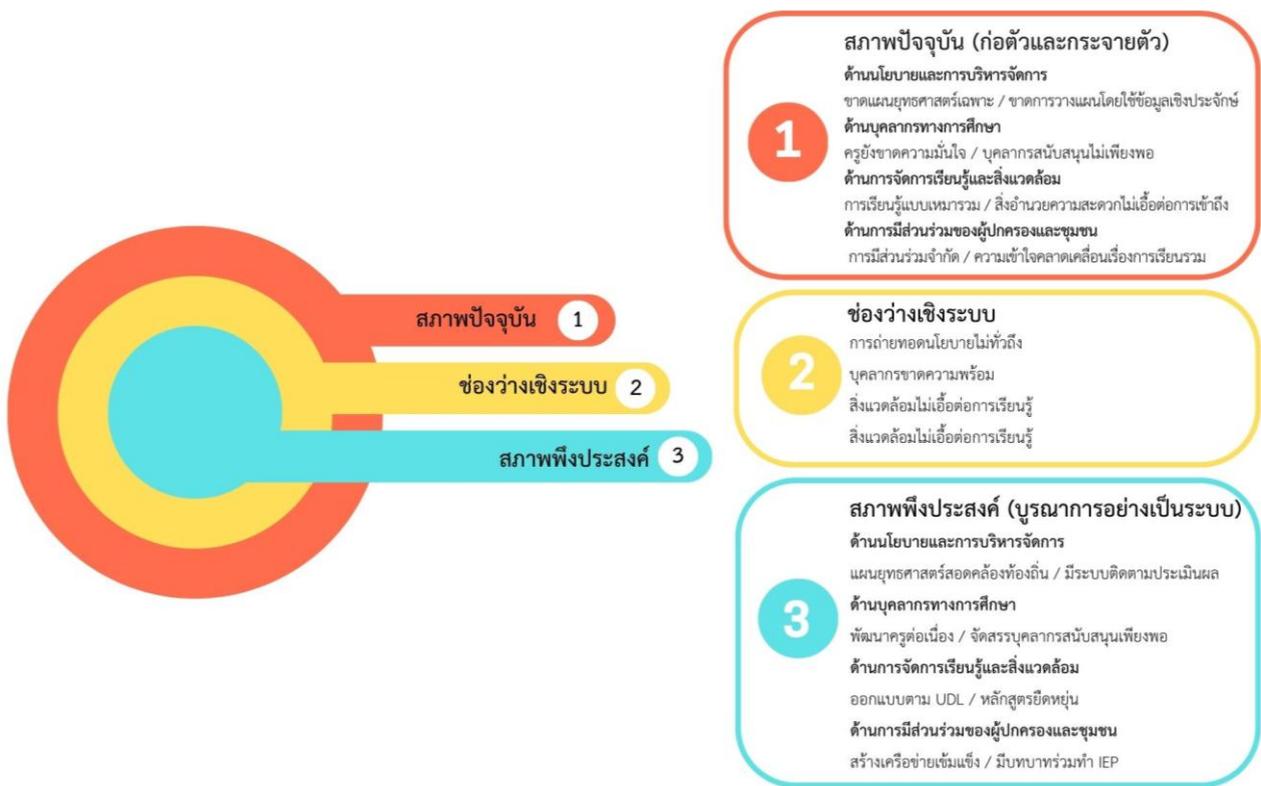
ด้านการจัดการเรียนรู้และสิ่งแวดล้อม มุ่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ห้องเรียน สื่อ และเทคโนโลยีให้สามารถ เข้าถึงได้โดยใช้หลัก Universal Design for Learning (UDL) เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่เท่าเทียม และยืดหยุ่น สอดคล้องกับรายงาน UNICEF และ UNESCO ที่เน้นการออกแบบสิ่งแวดล้อมเพื่อผู้เรียนทุกกลุ่ม (UNICEF, 2024); (UNESCO, 2023)

ด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน เน้นการสร้าง “นิเวศน์การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Inclusive Learning Ecosystem)” ที่ผนึกความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ครอบครัว ชุมชน และภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน ตั้งแต่การวางแผน การติดตามผล ไปจนถึงการจัดทำ IEP ร่วมกัน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (UNESCO-UNICEF, 2023)

กล่าวโดยสรุป การบรรลุสภาพพึงประสงค์จำเป็นต้องอาศัยการกำหนดยุทธศาสตร์ที่ตั้งอยู่บนข้อมูลเชิงหลักฐาน (Evidence-Based Strategy) การสร้างความร่วมมือในทุกระดับ และการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ UNESCO ที่ระบุว่า “inclusive and equitable education systems must be co-created through shared accountability and continuous collaboration.” (UNESCO, 2023)

องค์ความรู้ใหม่

โมเดลการเปลี่ยนผ่านด้านยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเรียนรวมนี้ พัฒนาขึ้นจากการสังเคราะห์ข้อมูลเอกสารทางวิชาการ งานวิจัย และรายงานเชิงนโยบายที่เกี่ยวข้อง โดยมีเป้าหมายเพื่อสะท้อนสภาพปัจจุบัน ช่องว่างเชิงระบบ และสภาพพึงประสงค์ในอนาคต อันเป็นกรอบเชิงแนวคิดสำหรับการกำหนดทิศทางพัฒนาที่มีความยืดหยุ่น ครอบคลุม และยั่งยืน

ภาพที่ 3 โมเดลการเปลี่ยนผ่านเชิงยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเรียนรวม

โมเดลการเปลี่ยนผ่านเชิงยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนเรียนรวม แสดงการสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่จากการวิเคราะห์เอกสารวิชาการ งานวิจัย และรายงานเชิงนโยบายที่เกี่ยวข้อง โดยสะท้อนความแตกต่างระหว่างสภาพปัจจุบัน และ สภาพพึงประสงค์ ของการพัฒนาโรงเรียนเรียนรวม ซึ่งพบว่า ในปัจจุบันยังปรากฏ “ช่องว่างเชิงระบบ” หลายประการ ได้แก่ การถ่ายทอดนโยบายสู่การปฏิบัติ การขาดความพร้อมของบุคลากร สิ่งแวดล้อม การเรียนรู้ที่ไม่เอื้อต่อการเข้าถึง และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนที่ไม่ยั่งยืน ขณะที่สภาพพึงประสงค์มุ่งสู่การบูรณาการอย่างเป็นระบบ ผ่านนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับท้องถิ่น การพัฒนาครูและบุคลากรสนับสนุน การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด UDL และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือของครอบครัวและชุมชนอย่างยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่า แม้ประเทศไทยมีเจตนารมณ์ชัดเจนในการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา แต่การพัฒนาโรงเรียนเรียนรวมยังคงเผชิญ “ช่องว่างเชิงระบบ” ทั้งด้านการบริหารจัดการ การพัฒนาศักยภาพบุคลากร การจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน ดังนั้นจึงควรมีการจัดทำยุทธศาสตร์ระดับสถานศึกษาที่เชื่อมโยงกับนโยบายชาติและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้านการศึกษา (SDG4) โดยเน้นการจัดสรรงบประมาณและบุคลากรสนับสนุนอย่างเป็นธรรม ควบคู่กับการพัฒนาครูและบุคลากรตามแนวทาง Universal Design for Learning (UDL) การสร้างระบบติดตามและประเมินผลที่สะท้อนบริบทจริง และการเปิดพื้นที่ความร่วมมือของผู้ปกครองและชุมชนอย่างยั่งยืน ขณะเดียวกันควรสนับสนุนการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการพัฒนาโมเดลความร่วมมือ การวิจัยเชิงเปรียบเทียบ และการสร้างดัชนีความพร้อมของสถานศึกษา เพื่อนำผลลัพธ์เชิงประจักษ์มาใช้ในการกำหนดนโยบาย และแนวทางปฏิบัติที่ตอบสนองต่อความหลากหลายของผู้เรียนได้อย่างแท้จริงและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- จิตราพร แก้วพรม และศันสนีย์ จะสุวรรณ์. (2564ก). ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการเรียนรวม. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงราย.
- _____. (2564ข). แนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการเรียนรวมโรงเรียน. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์, 8(2), 210-224.
- พระราชบัญญัติกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา พ.ศ. 2561. (2561). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนที่ 46 ก หน้า 1-17 (10 พฤษภาคม 2561).
- พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551. (2551). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 125 ตอนที่ 39 ก หน้า 1-7 (5 มีนาคม 2551).
- ภาวณี เหมียโก และธรินธร นามวรรณ. (2563). การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาเรียนรวมสำหรับสถานศึกษา ในจังหวัดเลย เขต 1. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 7(8), 219-233.
- ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์. (2565). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเรียนรวมของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- แววตา ไชยพันธ์ และคณะ. (2565). การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมของโรงเรียนในสังกัดศึกษาธิการภาค 12. วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 2(6), 645-670.
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. กรุงเทพมหานคร: พรักหวานกราฟฟิค.
- สุนิสา สุกุลเกื้อกุล และคณะ. (2563). รูปแบบการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมสำหรับสถานศึกษาในจังหวัด น่าน. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 7(8), 364-373.
- อรัญญา แสนสีแก้ว. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศงขลา เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

- Agbenyega, J. S. & Klibthong, S. (2022). Teachers' perspectives on evidence-based practice for inclusive early childhood education in Thailand. *International Journal of Inclusive Education*, 26(9), 935-950.
- Booth, T. & Ainscow, M. (2011). *Index for inclusion: Developing learning and participation in schools* (Rev. ed.). Bristol: Centre for Studies on Inclusive Education (CSIE).
- Florian, L. & Black-Hawkins, K. (2011). Exploring inclusive pedagogy. *British Educational Research Journal*, 37(5), 813-828.
- Krippendorff, K. (2004). *Content analysis: An introduction to its methodology*. (2nd ed.). Thousand Oaks, California: Sage.
- Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Beverly Hills, California: Sage.
- Norwich, B. (2014). *Addressing tensions and dilemmas in inclusive education: Living with uncertainty*. London: Routledge.
- OECD. (2024). *Education at a glance 2024: OECD indicators*. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/c00cad36-en>
- Scott, J. (1990). *A matter of record: Documentary sources in social research*. Cambridge: Polity Press.
- UNESCO. (2005). *Guidelines for inclusion: Ensuring access to education for all*. Paris: UNESCO.
- _____. (2017). *A guide for ensuring inclusion and equity in education*. Paris: UNESCO.
- _____. (2023). *Global Report on Disability-Inclusive Education Environments*. Paris: UNESCO.
- UNESCO-UNICEF. (2023). *Joint Framework on Family Engagement in Inclusive Education*. New York: United Nations.
- UNICEF. (2024). *Inclusive Education Progress Report: Asia and the Pacific 2024*. Bangkok: UNICEF.
- Vorapanya, S. (2008). *A model for inclusive schools in Thailand*. In Ph.D. Dissertation. University of Oregon.
- World Bank. (2020). *Learning for all: Towards inclusive and equitable education in East Asia*. Washington, D.C.: World Bank.